

הרב ינון ויסמן

לעילוי נשמת מורנו הרבנו
הרב אברהם אלקנה כהנא שפירא זצוק"ל
 הרב הראשי לישראל וראש ישיבת "מרכז הרב"

בירור דעתו של הגר"א שפירא בעליה להר הבית

בשנים האחרונות, מאז שוחררה העיר העתיקה והר הבית, גברה ההתעניינות וההתעסקות בקדושת בית המקדש ובמתחם הר הבית. כחלק מהתעסקות זו החל גם מחקר על תחומי הר הבית. הראשון שעשה זאת לאחר מלחמת ששת הימים היה הגר"ש גורן זצוק"ל בספרו "הר הבית". מאז נכתבו על כך מחקרים נוספים. אחת ממטרות המחקרים הללו היא לבדוק אפשרות של עליה בדרכים שונות וחילופיות להר הבית, אשר אסורה כידוע לטמא מת במקומות מסוימים. כבר בדור הקודם נאסרה העלייה להר הבית על ידי גדולי ישראל ובראשם מרן הרב זצ"ל, ואף הוציאו כרוז על כך. גם לאחר מלחמת ששת הימים הוציאו גדולי ישראל וביניהם הרבנים הראשיים דאז, חברי מועצת הרבנות הראשית, רבני ערים, חברי ביה"ד הגדול, מרן הרב צבי יהודה זצוק"ל ועוד רבנים כרוז לאסור את העלייה. אך למרות זאת, בשנים האחרונות החלו אנשים רבים לעלות להר הבית, ולפני יום ירושלים תשס"ז הוצא כרוז ע"י רבנים לעודד את העלייה, ואף היו אנשים שעשו מעשה ועלו להר הבית.

דעתו של מרן הגר"א שפירא זצוק"ל הייתה נגד העלייה להר הבית, וכשמע את המעשה הנ"ל כעס מאוד. עקב כך, הגר"א שפירא, בליל "יום ירושלים" בישיבת "מרכז הרב", דיבר על האיסור החמור שיש בזה. (יש לציין שזו הייתה ההופעה האחרונה בציבור של רבינו זצוק"ל).

לאחר השמעת הדברים נשמעו קולות שהגר"א שפירא לא חקר את הנושא, או שאמר את הדברים משום "גזרה" בעלמא, ו"אי אפשר לאסור את המותר". והיו שניסו להגיד כי האוסרים אינם מנמקים כלל את דבריהם, ורק המתירים נימקו את דבריהם כראוי. והיו שרצו להסתמך על הרב גורן שהתיר זאת כמבואר בספרו "הר הבית".

אולם היודע את הדברים, יודע שלא כן הוא הדבר. הגר"א שפירא ושאר האוסרים כמובן ידעו את הסוגיא, ותלמידים אשר דיברו איתו על סוגיא זו ראו שאין זו משום "גזרה" בעלמא. ועל מנת להסיר לזות שפתיים זו שכביכול הגר"א שפירא פסק ללא שידע את הסוגיא, כתבתי כמה דברים על סוגיא זו. יש לציין

שחלק מהדברים המובאים להלן הם מדברים שהשמיע הגר"א שפירא, חלק מכתביו, וחלק הוא על פי דרך לימודו של מרן, שעמלתי והעליתי לבד, ויש לתלות הטעויות רק בי, אך עיקרי הדברים באו מהגר"א שפירא זצ"ל.

א. דעת הרב גורן

מן הראוי לציין שהרב גורן, על אף המחקר המקיף שעשה, לא הסתמך עליו למעשה כדי להתיר איסור כרת או ספק כרת. ההיתר של הרב גורן כמובא בספרו בפרק כ"ז הוא על פי המשנה בתחילת פרק שני במסכת מידות: "הו הבית היה חמש פאות אנה על חמש פאות אנה; רובו בן הדרום, שני לו בן הצפון, שלישי לו בן הצפון, פשוטו בן הצפון. פקוס שהיה רב עדתו, שם היה רב תלמידי".

הרמב"ם מסביר משנה זו גם בפירוש המשניות וגם בהלכות בית הבחירה פ"ה, הי"ו בצורה דומה:

"העזרה לא הייתה מכוונת באמצע הר הבית אלא רחוקה מדרום הר הבית יתר מכל הרוחות וקרובה למערב יתר מכל הרוחות ובינה ובין הצפון יתר ממה שבינה ובין המערב ובינה ובין המזרח יתר ממה שבינה ובין הצפון".

לפי התיר הרב גורן לעלות לחלק הדרומי של הר הבית כיוון שאם המרחק בין הצפון לדרום הינו חמש מאות אמה ורוחב העזרה הוא קל"ה אמות (רמב"ם שם הי"ד ע"פ המשניות) הרי שנשארו שס"ה אמות לצפון ולדרום, וכיוון שהדרום גדול יותר מהצפון, הרי שיש בו לפחות קפ"ב אמות שאינם עזרה. הרי של-קפ"ב אמות שהם כ-90 מטר בצד הדרומי ניתן לעלות ללא חשש עזרה. (ובהר הבית שלא בעזרה אין איסור לטמא מת להכנס). זהו עיקר החשבון יעוין בספר בפרק כ"ז, ששם מרחיב קצת הרב גורן גבולות אלו.

יש להעיר על חשבון זה, שהרב גורן לא החשיב את החיל שאסור אף הוא בכניסה לטמא מת. ואולי משום שהאיסור בחיל לטמא מת הוא דרבנן (וכמ"ש הרי"ש במשנה בכלים פ"א, מ"ח), ובאיסור דרבנן ניתן לסמוך על החשבון של המחקר. ומכיוון שלפי המחקר העזרות הם צפונית למקום המדובר, ניתן לסמוך ולהכנס לשם.

היוצא לפי זה הוא שהרב גורן התיר לעלות אך ורק לחלק הדרומי. ואולם אנשים רבים שעולים להר הבית הולכים בסיבוב סביב כל ההר, ודבר זה אסור גם לפי הרב גורן, ואינם יכולים להסתמך עליו כלל. (נהסיבה לכך שא"א ללכת סביב, כיוון שהחלק המערבי הוא הקטן ביותר ע"פ הרמב"ם, ושם אין אפשרות להצמד לכותל של הר הבית כיוון שישנם שם חנויות של ערבים. וכן במזרח ישנו קושי, למרות שהחלק המזרחי גדול מהמערבי, כיוון שלשיטת הרמב"ם המרחק

הוא מכותלי העזרה שהיא דווקא עזרת ישראל ולא עזרת נשים, אי"כ השטח למזרח ולמערב הוא ת"ק אמה פחות אורך העזרה שהוא קפ"ז אמה, וא"כ נשארו שיי"ג אמות. וא"כ למזרח הוי קנ"ז אמות, הוצא מהם קל"ה אמות של עזרת נשים ורי אמות של החיל, נשארו איפוא י"ב אמות בלבד).

ב. הקשיים בדברי הרב גורן זצ"ל

אכן, ניווכח שאין להסתמך על התירו של הרב גורן מכמה סיבות: הראשונה, כיוון שבדברי הרמב"ם אינם מוסכמים על כל הראשונים. הר"ש והרא"ש בפירוש המשניות מפרשים את המשנה בצורה שונה, שמדובר על מקום רוב הלשכות. ולפי הסבר זה אין כלל הוכחה על שטח הר הבית מתוך לעזרה. והרב גורן אכן התייחס לנקודה זו בספרו, וכתב שמכיוון שלשאר הדעות אין שום איסור לעלות למקום העזרה, אלא רק לדעת הרמב"ם, ממילא אין מקום להחמיר יותר מהרמב"ם עצמו כאשר כל הסיבה לאיסור היא דעת הרמב"ם.

אולם, אחר בקשת מחילה, נראה ש"אגב חורפיה לא עיין בה" (עירובין צ, ע"א) דלפי רוב הראשונים (לא רק הרמב"ם) ישנו איסור לעלות למקום העזרה וכמו שמנה זאת כבר הרב זצ"ל בספרו "משפט כהן" סימן צ"ו אותיות ט"ז (והם: רש"י, תוס', רשב"א, סמ"ג בשם בעל התרומה, ריא"ז, אגודה, ר"ן, יראים, רמב"ן, ריטב"א, חינוך, ר"ש - ואולם אין זה הר"ש על מסכת מדות שכן הר"ש על מסכת מדות הוא ר' שמעיה ועל מסכת שביעית הוא ר' שמשון). היחיד שכותב מפורש שאין כל איסור הוא המאירי, ולפי הרב גורן גם הראב"ד (הוא חולק בזה על מרן הרב זצ"ל שם, שאומר שגם לראב"ד יש איסור בזה"ל להכנס לעזרות, רק אין איסור כרת). עכ"פ, לא שמענו שהרא"ש והר"ש סוברים שאין בזה איסור. ועוד שהרא"ש מפורש (תוס' רא"ש יבמות פב, ע"ב ד"ה "ירושיה") כותב כרמב"ם שקדושת המקדש לא בטלה.

זאת ועוד, המקור שהרב גורן מסתמך עליו הוא הגמרא בעירובין ו, ע"ב: "ופי עבדין דתרי חופרי? והא תנא: לעולם הלכה כבית הלל והרצעה לעשות כדברי בית שפאי - עושה, כדברי בית הלל - עושה. פקולו ב"ש ופקולו ב"ה רשע פחופרי ב"ש ופחופרי ב"ה עליו הכתוב אפר הכסיל בחשך הולך. אלא אי כב"ש כקוליהון וכחופריהון אי כב"ה כקוליהון וכחופריהון... אפר רב שיזבי: כי לא עבדין כחופרי דבי תרי היכא דסתרי אהדדי כגון שדרה וגולגולת דתנן תישרה והגולגולת שחסו וכמה חסרון בשדרה כש"א סתרי חוליות וב"ה אופריס חוליא אחת ובגולגולת כש"א כפלא פקדח וב"ה אופריס כדי שינטל מן החי ויפוט ואפר רב יהודה אפר שפואל וכן לענין טריפה אבל היכא דלא סתרי אהדדי - עבדין והיכא דסתרי אהדדי - לא עבדין".

אלא ששם פירש"י: "דקתין אהדדי. תרי תנאי דפליגי, מר מחמיר ומר מיקל וטעמא דחומריה דמר כהאי, הוי קולא בדוכתא אחריתי, וטעמא דקוליה דמר כהאי, הוי חומרא בדוכתא אחריתי. מאן דענד בהגך תרי דוכתי לחומרא, מיקרי כסיל, דהא חד טעמא הוא דהכא הוי חומרא והכא הוי קולא, ואי יהוא טעמא סכירא ליה ליעביד כקוליה וכחומריה".

כלומר, כל דין זה של "והכסיל בחשך הולך" הוא רק כאשר לשתי המחלוקות ישנו אותו יסוד של מחלוקת וממ"י הדין לקולא. ואילו אצלנו אין שום קשר בטעם שתי המחלוקות, ע"כ דבריו צע"ג. (ומה שהגרש"י מביא שם את תוסי כהוכחה לדבריו, אין זאת, כיוון דהתוסי מדבר בהווי"א של הגמרא כדמוכח שם: "ומי עבדין כתרי חומרי. ואם תאמר ומאי סלקא דעתך השתא כיון דלא סתרו אהדדי וכי משום דהלכתא כוותיה בחד דוכתא יהא הלכה כמותו בכל מקום. ובכמה מקומות קיימא לן כמר בהא, וכמר בהא, ויש לומר דלא דמי. דהאי מביי שרי בצ"ה לכולי עלמא וליכא מאן דמצריך דלתות". ומוכח שתוסי שואל מאי ס"ד, כלומר מה ההווי"א, אך למסקנת הגמרא אין זה כך).

סיבה נוספת שמקשה להסתמך על דברי הרב גורן היא שטחו של החיל. נראה שהרב גורן לוקח בחשבון שהחיל הוא ברוחב י" אמות בלבד, וזה על פי המשנה במדות פ"ב, מ"ג: "לפני פפנ - החיל עשר אמות" ופירש"י ביומא ט"ז הוא רוחב י" אמות וכן פירש הרא"ש והר"ש. ואולם הרמב"ם פירש שמדובר על גובה י" אמות (הלי ביה"ב פ"ה, ה"ג): "ולפנים מן הסורג החיל [גובהו] עשר אמות". ולפי"ז אין לנו הוכחה כמה היה רוחבו. ועוד, דלר"ש י" אמות הוא מן החיל לסורג, אך לא נאמר כמה יש מן החיל לעזרה (כיוון דגם לפי הר"ש החיל הוא חומה ולא שטח).

נקודה נוספת שמעיר הרב זלמן קורן במאמר "חצרות בית ה"י שרוחב זה של י" אמות ודאי היה רק במזרח, אך בצפון ובדרום היו לשכות גדולות שהיו פתוחות לחיל, ורוחבן ודאי היה גדול מ"י אמות, כגון לשכת הגזית ובית המוקד.

ועוד שהמשנה בשקלים (פ"ח, מ"ד) אומרת: "פרכת שנטפאת בוולד הטפאה - פטבלין אותה בפנים ופכניסין אותה פיד. ואת שנטפאת באב הטפאה - פטבלין אותה בחוץ ושוטחין אותה בחיל", וכיוון שהפרכת הייתה ארבעים אמה על עשרים אמה, מוכח שרוחב החיל במקומות מסוימים היה יתר על י" אמות. נראה שדעת הרב גורן בזה היא, שכיון שהחיל קדושתו מדרבנן הרי לנו הכלל "ספק דרבנן לקולא", ולכן גם אם איננו יודעים את רוחבו של החיל, כיוון שהוא מדרבנן אפשר להקל בו שמא באותו מקום לא היה החיל.

ג. דעת הרב שפירא על ה"חיל" ו"עזרת נשים"

מרן הגר"א שפירא ב"מנחת אברהם" ח"א סימן כ"ג כתב: "דהנה הרמב"ם כתב פ"ז מהלכות בית הבחירה ה"יז' יהחיל מקודש ממנו שאין עכו"ם וטמא מת ובעל נדה נכנסים לשם: (השגת הראב"ד) החיל מקודש א"א אף זה מדברייהם' ולכאורה אין כוונתו להשיג אלא לבאר דברי הרמב"ם. אבל האמת נראה שהשגה היא שהוא מפרש כוונת הרמב"ם שהאיסור מהתורה הוא, ונראה שלמד כן ממה שכתב בהלכה י"ז "עזרת הנשים מקודשת מן החיל שאין טבול יום נכנס לשם ואיסור זה מדבריהם אבל מן התורה מותר לטבול יום להכנס למחנה לוייה וטמא מת שנכנס לעזרת הנשים אינו חייב חטאת' דשם כתב הרמב"ם שזה מדרבנן, וע"כ דמה שכתב בהלכה ט"ז הוא מהתורה".

ועוד נראה להוסיף על דברי מרן שכתב הרמב"ם: "וטמא מת שנכנס לעזרת הנשים אינו חייב חטאת" ונראה כוונתו דטמא מת שנכנס לעזרת נשים אינו חייב חטאת, אך חייב מדאורייתא, רק שאינו ענוש כרת, דאין עונשין על הלכה למשה מסיני (דאם לא כן מדוע לא כתב כמו שכתב לגבי טבול יום שאיסור זה מדבריהם).

לפי דברי מרן אלו מובנת גם הגמרא ביבמות ז', ע"ב שגזרו בעזרת נשים רק על טבול יום ולא אמרה הגמרא שגזרו גם על טמא מת. (ותוסי הקשה שם: "וא"ת מנא ליה שחדשו מטבול יום דלמא חדשו מטמא מת עצמו", ולפי הרמב"ם ניחא דטמא מת לא חדשו דהוי דאורייתא מהלכה למשה מסיני).

וכן מוכח בדברי מרן בהלכות ביאת מקדש פ"ג שכתב הרמב"ם: "החיל משלחין ממנו עכו"ם וטמאי מת ובעלי נדות אבל טבול יום נכנס לשם שכבר טבל: עזרת הנשים משלחין ממנו טבול יום אבל לא מחוסר כיפורים שמחוסר כיפורים העריב שמשו ואסור טבול יום במחנה לוייה מדברי סופרים: נכנס המצורע להר הבית לוקה שמונים, אבל טמא מת או טבול יום שנכנס לעזרת נשים או מחוסר כיפורים שנכנס לעזרת ישראל אע"פ שאינו לוקה מכין אותו מכת מרדות". וגם כאן מוכח שרק איסור טבול יום בעזרת נשים הוא מדברי סופרים אבל שאר האיסורים דאורייתא.

[ויש להבין, דמשמע מהרמב"ם שטמא מת שנכנס לחיל פטור מכלום אע"פ שהוא דאורייתא, אך אם נכנס לע"י חייב מכת מרדות. וצריך לומר דמצינו מכת מרדות גם על דאורייתא (כמו שמצינו בחצי שיעור עיין שביתת עשור פ"ב, ה"ג, חמץ ומצה פ"א, ה"ז, מאכלות אסורות פ"ג, ה"ו). ואולם סתם אין מלקין על דאורייתא, ולכן פטור בחיל. ואולם בעזרת נשים כיוון שטבול יום לוקה כיון שהוא דרבנן ה"י מלקים על טמא מת דלא תהא כהנת כפונדקית].

מִן הַגְרִי"א שְׁפִירָא בִיאר שֶׁם אֶת מִקְוֵוֹ שֶׁל הַרְמַבְיִים עֵיפֵי הַכְּסִי"מ (פִּי"א מֵהַלְיָ "בִּיאת מִקְדָּשׁ" הַטִּי"ו), מִמָּה שֶׁאִמְרָה הַגְמֵרָא בְיוֹמָא דְמַעְלוֹת דְאֹרִייתָא. וְאוֹלָם דְּבֵרֵי הַכְּסִי"מ קָשִׁים, דְּהָרִי אֲנֵו רֹאִים בְּרַמְבַּיִם שֶׁחֶלֶק מֵהַמַּעְלוֹת דְּרַבְנָן, וּמְדוּעַ דְּוֹקָא בִּזְהָ פֶסֶק הַרְמַבְיִים שֶׁהוּא דְאֹרִייתָא. וּבַהֲמַשְׁךְ שֶׁם כָּתַב מִרְן עֵיפֵי הַגְמֵרָא בּוֹבְחִים קֹטָז: "תְּנֵי רֵשֶׁב" אוֹיְבוֹ עוֹד אַחֲרַת הֵייתָהּ וְחִיל עֲזַרְתָּ נְשִׁים הִיא וְלֹא הִיוּ עוֹנְשֵׁין עֲלֶיהָ" - "וּבִאֲמַת פְּשֻׁטוֹת דְּבֵרֵי הַבְּרִייתָא כִּאֵן דְּמַלְבַּד גִּי מַחְנוֹת הִיָּה עוֹד אַחַד הַחִיל, מִשְׁמַע דֶּאֶף הוּא כְּמוֹהֶם מֵהַתּוֹרָה, וְעוֹד דָּאֵם תְּנֵי מִקּוֹמוֹת מִדְּרַבְנָן הָרִי שְׁנִים הִיוּ עֲזַרְתָּ נְשִׁים וְהַחִיל, וְעוֹד מֵאֵי קָאֵמֵר שְׁלֵא הִיוּ עוֹנְשִׁים הָרִי לְפִי קְדוּשַׁתָּה מִדְּרַבְנָן עוֹנְשֵׁין מִדְּרַבְנָן מַכַּת מִרְדוּת, וְעֵיכְ דְּקְדוּשַׁתָּה מֵהַתּוֹרָה וְאִפִּילוּ הַכִּי אֵין לֹקֵין מֵהַתּוֹרָה שֶׁאֵין לֹקֵין עַל הַלְכָה לְמִשָּׁה מְסִינֵי". וְאֵיכְ זֶה הַמִּקְוֵוֹ לְרַמְבַּיִם שֶׁהַחִיל מִקְדָּשׁ מִדְּאֹרִייתָא.

וְכֵן מוֹכַח בְּמָה שֶׁכָּתַב בְּפִי"ו מֵהַלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה הַיִּי"א: "שְׁלוֹשׁ מַחְנוֹת הִיוּ בְּמִדְבַר מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל וְהוּא אַרְבַּע מַחְנוֹת וּמַחְנֵה לִוְיָהּ שְׁנֵאֵמֵר בֵּה וְסָבִיב לְמַשְׁכַּן יַחֲנוּ וּמַחְנֵה שְׂכִינָה וְהוּא מִפְתַּח חֶצֶר אַהֵל מוֹעֵד וּלְפָנִים וְכַנְגֵדן לְדוֹרוֹת מִפְתַּח יְרוּשָׁלַיִם עַד הַר הַבַּיִת כְּמַחְנֵה יִשְׂרָאֵל וּמִפְתַּח הַר הַבַּיִת עַד פְּתַח הַעֲזָרָה שֶׁהוּא שַׁעַר נִיקְנוֹר כְּמַחְנֵה לִוְיָהּ וּמִפְתַּח הַעֲזָרָה וּלְפָנִים מַחְנֵה שְׂכִינָה וְהַחִיל וְעֲזַרְתָּ הַנְּשִׁים מַעֲלָה יִתִּירָה בְּבֵית עוֹלָמִים: "וּמִשְׁמַע שְׁעֲזַרְתָּ נְשִׁים וְהַחִיל הוּא מִקּוֹם מִדְּאֹרִייתָא, רַק שֶׁאֵין חַיִּיבִים עֲלֵיו כְּרַת וְחַטָּאת.

וְלִכְאוּרָה קֶשֶׁה דְּמְדוּעַ יִפְסוֹק הַרְמַבְיִים כְּרֵשֶׁב"י וְלֹא כִּסְתָם הַתּוֹסַפְתָּא בְּכָלִים (בִּי"ק פִּי"ק תִּי"ז שֶׁמִּבִּיאָה הַגְמֵרָא בּוֹבְחִים) וְסִתָּם הַגְמֵרָא (בּוֹבְחִים שֶׁם) שֶׁמִּשְׁמַע שֶׁהִיוּ רַק גִּי מַחְנוֹת, וְנֹרָאָה דְּהַרְמַבְיִים סָבַר דְּלֹא כְּתוֹסַפְתָּא בְּכָלִים, וְכִמְוֹ שֶׁמִּשְׁיַג עֲלֵיו הַרְאֵב"ד לְגַבֵּי מַחוּסְרֵי כְּפָרָה (בִּיאת מִקְדָּשׁ פִּי"ג, הֵי"ט: "נִכְנַס הַמַּצּוֹרֵעַ לְהַר הַבַּיִת לֹקֵה שְׁמוֹנִים, אֲבָל טַמְא מַת או טַבּוֹל יוֹם שֶׁנִּכְנַס לְעֲזַרְתָּ נְשִׁים או מַחוּסֵר כְּפּוֹרִים שֶׁנִּכְנַס לְעֲזַרְתָּ יִשְׂרָאֵל אַעִי"פ שֶׁאֵינוֹ לֹקֵה מִכֵּין אוֹתוֹ מַכַּת מִרְדוּת". הַשְּׁגַת הַרְאֵב"ד: "או מַחוּסֵר כְּפּוֹרִים אִי"א זֶה שִׁבּוֹשׁ דְּמַחוּסֵר כְּפּוֹרִים שֶׁנִּכְנַס לְמַחְנֵה שְׂכִינָה דְּהֵיִינוּ מִשְׁעַר נִיקְנוֹר וּלְפָנִים יֵשׁ בּוֹ כְּרַת וּבִתּוּסֵי דְכָלִים תְּנֵי כֹל הַטְּמָאִים שֶׁנִּכְנַסוּ לְפָנִים מִשְׁעַר נִיקְנוֹר אִפִּילוּ הֵם מַחוּסְרֵי כְּפָרָה הָרִי אֲלוֹ חַיִּיבִין עַל זְדוּנָן כְּרַת וְעַל שְׁגָתָן חַטָּאת"). סִתְמָא דְּגְמֵרָא שֶׁם סוֹבֵרַת כְּבִרִיתָא בְּכָלִים, כִּיוּן שֶׁאֵין הַבְּדֵל מִדְּאֹרִייתָא בֵּין הַחִיל לְעֲזַרְתָּ נְשִׁים וּבֵין שְׁנִיָּהּ לְהַר הַבַּיִת. וְהָרִי תּוֹסַפְתָּא זֹ לְרַמְבַּיִם לֹא כִּהַלְכָתָא, וְאֵיכְ מִשְׁמַע דְּהַלְכָה כְּרֵשֶׁב"י. וְהַרְאֵב"ד לְשִׁיטְתוֹ דְּהַלְכָה כְּתוֹסַפְתָּא בְּכָלִים, וְלִכֵּן הִשִּׁיג עַל הַרְמַבְיִים בְּשְׁנֵי הַמִּקּוֹמוֹת. (הַסְבָּה שֶׁאֵין הַרְמַבְיִים פּוֹסֵק כְּתוֹסַפְתָּא דְכָלִים מִבּוֹאֵרַת בְּכְסִי"מ שֶׁם).

לְפִי זֶה נִיתֵן לְהַבִּין גַּם אֶת הַנֶּאֱמָר בְּתוֹסַפְתָּא (כָּלִים בִּי"ק פִּי"א, תִּי"ז): "נִכְנַסוּ מִצּוֹרְעִים לְפָנִים מִן הַחוּצָה לִזְכוּן אֶת הָאֲרֵבֵעִים זְבִין וְזָבוֹת נְדוֹת וְיוֹלְדוֹת לְהַר הַבַּיִת לִזְכוּן שְׁמוֹנִים", וְכֵן תִּמְהוּ הָאֲחֵרוֹנִים מְדוּעַ יִלְקוּ שְׁמוֹנִים וְהָרִי יֵשׁ עֲלֵיהֶם רַק אִיסוּר

אחד, והגר"א שינה את הגרסא. ואולם בפהמ"ש לרמב"ם כתב בפ"א, ה"ח: "ושיעור זאת הברייתא אצלי שמצורע שנכנס להר הבית או זב שנכנס לחיל לוקין שמונים" ולפמ"ש ניתן להבין שהתוספתא דיברה על החיל, והבינה שלוקים על כניסה לחיל, ולכן הזבים לוקים שמונים, ואולם הרמב"ם לא פסק כן כיוון שלדעתו אין לוקין על הלכה למשה מסיני, ולדעת התוספתא החיל מדרבנן ולוקים עליו מכת מרדות. עוד ניתן לומר שלדעת התוספתא הכל דאורייתא ולוקין על הלכה למשה מסיני, אך לפי זה יוצא שגם סתמא דתוספתא סוברת שהחיל ועזרת נשים מדאורייתא, בניגוד למה שהסברנו.

לאור האמור לעיל, אין מקום כלל להקל בכניסה לחיל ולעזרת נשים כיוון שהם דאורייתא וכל עליהם הכלל "ספק דאורייתא לחומרא" רק שאין עליהם חיוב חטאת, וכיוון שאין אנו יודעים עד היכן הם מגיעים, אין לעלות כלל להר הבית.

ד. המתירים על סמך תשובת הרדב"ז

וישנם הרוצים להתיר ע"פ תשובת הרדב"ז תרצ"א שכתב שם שאבן ה"צאחרה" היא אבן השתיה, ולפי גבולות ההר ברורים (ועיין בדפרי הרב זלמן קורן בחיבורו "בבצרות בית ה'" שחזק דעה זו). ואולם תשובה זו נראה שהיא משובשת וכמ"ש הגר"ש גורן, ובמקום אחד בתשובה משמע שם שהכותל המערבי והכותל הדרומי הם כותלי העזרה, וא"כ המיקום שונה לחלוטין. וכל התירושים שנאמרו אינם מספיקים על מנת להתיר איסור כרת. ועכ"פ, הרוצה לסמוך על זה, אין לו שום אילן גדול להתלות בו.

והיו שלמדו מתשובה זו שבזה"ז ניתן להכנס לעזרת נשים ולחיל, דלא גורו אלא בהם אלא בזמן שהמקדש עומד, אך כשחרב בטלה גזרה זו. ואולם מלבד מה שתשובה זו משובשת כאמור, הן אמרנו דלדעת מרן זצ"ל החיל ועזרת נשים אסורים מהתורה ול"ש לומר דלא גורו בהם. ואף אם ניתן לומר שאותה "מעלה יתירה" שייכת רק בזמן שהמקדש בנוי, אכתי לא נפקא ממחלוקת ראשונים, וספק דאורייתא לחומרא (ובזה ל"ש לומר דהוי ספק ספיקא ולקולא משום דהוי קבוע, כמ"ש הגר"ש גורן בספרו פרק כ"ז).

מסקנת הדברים

היוצא מכלל דברים אלו, שאין כלל מקום להתיר עליית אנשים להר הבית. וזה משום חוסר ידיעה על מקום העזרות, ולא משום גזרה בעלמא (ואולם אין בזה דיון כלל על עליית חיילי צה"ל מדין "כיבוש" דעל זה לא שמעתי ממרן זצ"ל את דעתו).